

Francesco Fioretti

SÖTÉT ERDŐ

Francesco Fioretti

SÖTÉT, ERDŐ

A Pokol regénye

Fordította: Horváth Csaba

TYPOTEX

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Az Európai Bizottság támogatást nyújtott ennek a projektnek a költségeihez. Ez a kiadvány a szerző nézeteit tükrözi, és az Európai Bizottság nem tehető felelőssé az abban foglaltak bármilyen mű felhasználásáért.

Copyright ©Francesco Fioretti

Original title: La Selva Oscura, Rizzoli 2015

Published by arrangement with Walkabout Literary Agency

Hungarian translation © Horváth Csaba, 2017

A magyar kiadás Nádasdy Ádám © *Isteni színjáték*-fordításának felhasználásával készült.

Budapest, Magvető Kiadó, 2016

Hungarian edition © Typotex, Budapest, 2017

Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

ISBN 978 963 279 889 9

ISSN 2064–2989

TYPOTEX VILÁGIRODALOM

Sorozatszerkesztő: Sosity Beáta

Kedves Olvasó!

Köszönjük, hogy kínálatunkból választott olvasnivalót!

Újabb kiadványainkról, akcióinkról a **www.tydotex.hu**

és a **[facebook.com/tydotexkiado](https://www.facebook.com/tydotexkiado)** oldalakon értesülhet.

Kiadja a Typotex Elektronikus Kiadó Kft.

Felelős vezető: Votisky Zsuzsa

Főszerkesztő: Horváth Balázs

Felelős szerkesztő: Láng Rózsa

Borító, tipográfia: Kiss Barnabás

A borítón Agnolo Bronzino (1503–1572) festménye látható

Művészeti vezető: Sosity Beáta

Készült a Multiszolg Bt. nyomdájában

Felelős vezető: Kajtor Bálint

PROLÓGUS

November közepe táján az umbriai völgyek között az embernek olykor az az érzése támad, hogy beléhasít az éjszaka. A holdsarló halvány fényében a köd beburkolja a tájat, a folyókról felszálló pára pedig mindent sötét árnyba von egészen az utak pereméig. A fűzfák lombkoronája megremeg, szinte várakozva hajladoznak az ágak, úgy fürkészik a vándor minden léptét.

Bár ilyenkor, ezeken a novemberi éjszakákon, bajosan találkozhattunk volna vándorral. Még a hajnal első fényeinél is alig-alig jött volna valaki szembe ezen az úton. Ebben a napszakban azzal kellett számolnia az utazónak, hogy teljes súlyával ránehezül az éjszaka,

a fejében pedig a kavargó ködnél sokkal rémisztőbb, lidérces alakok kergetőznek...

Az a magányos lovag, aki lépésben lovagolt a perugiai úton, csakugyan úgy nézett ki, mint akit valamilyen ősi aggodalom mardos.

Az, hogy még a hajnali zsolozsma előtt elhagyta a ferencesek assisi kolostorát, és alvás helyett öreg lova nyergébe szállt, mindenképp arra utal, hogy a külvilágban semmi nem tudta volna annyira felzaklatni, mint az, amit belül hordozott: maró balsejtelmek egész raja, melyek rendszerint végképp kiűzik az álmot az ember szeméből...

Miután átkelt a Teverén, egy északnyugat felé tartó ösvényre tért. A város szürkés sziluettjét már távolról is ki lehetett venni, könnyen rátalált a helyes irányra, még úgy is, hogy a kis, enyhén emelkedő út éppen egy erdőbe vezetett, mely eltakarta a kilátást. De tényleg ez volt a helyes irány, ez vezetett Porta Soléből Perugiába, az előtte álló nap pedig az első napsugarak szelíd melegével máris ígéretesnek tűnt. Egy kiemelkedő tisztásról, még lóháton visszafordult keletre, hogy egy utolsó pillantást vessen Assisire. Láta a napot a város mögött, mely épp akkor kelt fel a hegyek közül. Különös fénybe burkolt mindent a szent folyó túlsópartja felől. Ennél a csodálatos látványnál a lovagnak nem esett nehezére elhinni, hogy tényleg Assisi Szent Ferenc az az új hajnal, melyről a legutóbbi jóvendülés szólt. A Lélek új korszakának kelő Napja. Ezzel a kószá, kellemes érzéssel folytatta útját: mindazok ellenére, ami történt, a dolgoknak mégis volt értelmük.

Egy pillanatra béke töltötte el: különben ugyanis állandóan tehetetlen, kétségbeesett düh munkált benne, egy olyan üresség-érzet, mely mindig úrrá lett rajta, valahányszor arra a feltehetően semmilyen haszonnal nem járó római útjára gondolt. A találkozásra a pápával, VIII. Bonifáccal a lateráni palotában. Az egyházfő arckifejezésére, hideg és fürkésző tekintetére. Szívélyeskedő megjelenésére, mézesmázos, álszent viselkedésére. Hihetetlenül öntelt embernek tűnt, abból a fajtából, aki túl sokat beszél, de túl keveset hallgat, aztán

előbb vagy utóbb felemészti őt a saját önhittsége. Már-már túlzásba vitt udvariaskodásával nem tudta becsapni a lovagot.

A pápa egyáltalán nem volt olyan pártatlan, mint amilyennek kiadta magát, és a lovag ezt jól tudta. Pártja, a Vieri dei Cerchi által vezetett fehér guelfek megbízatásából ment Rómába. Ám Bonifác pápa Corso Donati fekete guelfjeivel szimpatizált, és bármennyire igyekezett is takargatni részrehajlását, itt-ott kilógott a lóláb. A beszélgetésben néha beállt csendekből, néhány túl későn elkapott pillantásból a figyelmes szemlélő könnyen észrevehette ezt.

Amikor hazaindult, már tudta, mi fog történni. Valois Károly, a francia király öccse Firenze felé tartott csapatnyi lovasa élén. Bizonyára azt fogja követelni, hogy beengedjék a városba, hogy a pápa megbízásából a két ellenséges párt között közvetíthessen. De nem szabad, hogy társai, a fehérek higgyenek Károlynak. Ez a lényeg: állják útját, zárják be előtte a város kapuit, akadályozzák meg, hogy bejuthasson! Hogy még Firenzét is meg kelljen ostromolnia!

A lovag halványan elmosolyodott. Ez biztosította volna a győzelmet...

„Biztos ez az” – mormolta, amikor végre előtűnt a templom a fák mögül. Komor, régi stílusú, bár újabb építésű templom volt: valami ősi józanság lengte be. A védfal bejárati kapuja tárva-nyitva állt, így rögtön a homlokzat előtt találta magát: elé tárult a nagy kapu, a kerek oculus, a két hatalmas támív között álló timpanon, tetején a kereszttel. A Rómában kapott üzenet, mely menekülésre készítette, világosan szólt: nyilvánvalóan ez lesz a találkozó helyszíne.

Leszállt a lováról, és kikötötte egy fakerítéshez. Várakozás közben szét akart nézni belül is. Bár közel és távol senkit nem látott, a biztonság kedvéért tarisznyáját magával vitte.

Az egyhajós templom nyitva állt, odabent csak egy szerzetes oltogatta éppen a fáklyákat.

– Kérem, még ne oltsa el! – szólította meg. – Hadd nézzem meg a freskókat!

– Akkor magára bízhatom a fáklyákat?

Bólintott. Meglehet nem is szükség a fáklyákra: a napfény a kettős ablakon át beáradva fénnel vonta be az apszist.

A templom a templomosok tulajdonában volt, ezt a lovag is tudta. A perugiaiak ezen a helyen tisztelték Bevignate szerzetest, aki itt, a környéken, Montelucében élt remeteként, és szent hírében halt meg. De ide jártak imádkozni a diszciplínások is, mivel testvériségük központja egy közeli udvarházban volt. Firenzében már halott bűnbánati körmeneteikről, melyeken meztelenül vonultak fel, magukat véresre korbácsolva. Látott is róluk egy freskót az apszis déli oldalán, éppen a hátukat csapkodták a háromágú korbáccsal.

Az biztos, hogy ezeket az elnagyolt rajzolatú freskókat össze sem lehetett hasonlítani azokkal, melyeket előző nap Assisiben látott. Mégis, ezek is ugyanúgy lenyűgözték, régies nyelvezetük számára legalább annyira volt költői, mint festői, teli allegóriákkal és rejtett jelentésekkel. Nyitott könyvnek látta őket, nem csupán olyan jele-
neteknek, melyekben elmerülhet az ember tekintete, hogy aztán képzeletével egészíthesse ki.

A három vadállat mindennél jobban megragadta őt. Az oroszlánt rögtön belépésekor megpillantotta a bejárat fölött: épp négy templomost marcangolt szét, a lovagok páncél helyett szerzetesi csuhát viseltek. A párducot és a farkast szemközt, az apszist keretező diadalívre festve látta meg: két másik szerzetes fölé hajoltak. A pettyes bundájú párduc felett egy feliraton akadt meg a szeme: MĪACA.

Minaça, „fenyegetés”. Az ördög, a kísértés, a gonosz fenyegetése.

A párduc, az oroszlán, a farkas...

„Ez a három vadállat szerepel Jeremiás próféta jövendölésében” – gondolta, és kirázta a hideg. Már látta őket egy másik templomos szentélyben is, Firenzében... a templomosok számára

ez a három állat testesítette meg azokat a kísértéseket, melyek fogadalmait, a tisztaság, az engedelmesség és a szegénység ígérését veszélyeztették. A párduc, a bujaság szimbóluma a tisztaság betartását teszi próbára; az oroszlán, a kevélység az engedelmeséget ássa alá; a farkas, a végtelen pénzsóvárság a szent józanságra való törekvésnek árt – mint amikor az ember étkezés után még éhesebb lesz.

Már a többi freskót is szemügyre vette a bejárat fölött: lovon ülő templomosok lovagi öltözetben, harcban a hitetlenek ellen. „Ők jelképezik a harcos szerzetes eszményét – gondolta. – Elsősorban szerzetes, csak aztán harcos... az ember megerősíti magát, önmaga urává válik, hogy aztán mások se győzhessék le a harcban.”

De mit értek el ezzel? A Szentföld már tíz éve elveszett. A legnagyobb csatákat immár Európában kellett megvívni, a legfontosabb fegyver pedig a kard helyett a szó lett. És persze pénz és megint csak pénz. Merthogy mostanra már csak sok pénzzel lehetett igazán háborút nyerni.

Minden alkalommal, amikor harci jelenetet látott, eszébe jutott Campaldino, az egyetlen csata, amelyben részt vett. A firenzei lovasok első sorában harcolt, még csak huszonhárom éves volt. Az ő egységének kellett visszavernie az arezzói lovasság rohamát, falként megállítania az ellenség lendületét, hogy lelassítsák az előretörést a hátsó sorok felé. Egyszóval ők szolgáltak elsődleges célpontként, őket lökheték ki elsőként a nyeregből, legrosszabb esetben pedig ők estek el legkönnyebben a harcban. Azoknak, akik földet értek és még harcra kész állapotban voltak, meg kellett várniuk az ellenséges tüzéséget és megállítani őket, hogy a firenzei hadsereg erősebb szárnyainak lehetővé tegyék oldalt az előretörést.

Vele is ez történt: lelőtték a nyeregből (a kapott ütésre mindig emlékeztette elferdült, görbe orra). Aztán már két arezzói sor között találta magát: mögötte a második rohamban leesett ellenséges

lovagok, előtte pedig a tüzérek, akik futva rohantak felé, de szerencsére nem jutottak el hozzá...

Olyan félelmet életében nem élt át. Szerencséje volt, nem szenvedett súlyos sérülést. A legnagyobb dicsőséget pedig akkor élte át, amikor a győztes hadsereg diadalmenetben vonult be Firenzébe: ő is ott volt, Beatrice, férje oldalán, az előkelő polgárok számára felállított emelvényen. Tekintetük egy pillanatra összefonódott, ezt a pillanatot sosem felejtette el.

A csata mégis örökre kiábrándította. Az a véres nap jelentette Corso Donati politikai felemelkedésének kezdetét, ő került be a krónikákba, mint a campaldinói hős. És miért? Hát azért, mert az ő feladata az lett volna, hogy az ellenség tartalékaira figyeljen – akiket a Guidi grófi családból származó Guido Novello vezetett –, ehelyett pedig a saját feje után ment, ellenszegült a parancsoknak, és az arezzói tüzérseget vette célba, megakadályozva, hogy elérjék a legnagyobb harcok helyszínét. Ez nagyon vakmerő lépés volt részéről, hiszen így Guido Novello szabályosan hátba támadhatta volna és lemészárolhatta volna a firenzei utóvédet. De Guido Novello meg sem mozdult. Sőt, a csata közepén visszavonta zászlóit és elvonult a csatatérről.

A lovagot semmi nem ingathatta meg abbéli gyanújában, hogy az árulót a firenzei bankárok fizették le. Mindenesetre, bár örült megmenekülésének, a nap végére kifejezetten csalódottnak érezte magát. Corso Donati sosem volt szimpatikus neki, mint ahogy az a fertő sem, amiben a feketék tapostak...

Gondolataiból az utolsó ítéletet ábrázoló freskó zökkenettette ki. A bírói székben ülő Krisztus alatt elhunytak lelkei jöttek elő sírjukból, hogy aztán két csoportra oszoljanak: jobb felől az igazak fehér ruhában, összekapaszkodva tekintettek felfelé, mintha épp nekilendülni készülnének a magasságba; balra álltak az elkárhozott lelkek, kezükkel takarni próbálták mezítelenségüket, miközben fekete démonok hordái támadták meg őket. A démonoknak denevérszárnyuk volt,

hosszú szigonyal voltak felszerelve, ott röpködtek kiéhezetten, várakozóan a kárhozottak felett. A jelenet alatt pedig a bűnbánó diszciplínások korbácsolták magukat.

Paradicsom, pokol, purgatórium...

„Vajon tényleg létezik az örök jutalom és az örök kárhozat?” – tűnődött el a lovag. Már egy éve, a szentév óta – akkor töltötte be a harmincötöt – másra sem tudott gondolni. Azóta motoszkált benne az a még körvonalazatlan gondolat, hogy versbe szedje Isten ítéletét, megírja a templomok freskóin látott üdvözülést és kárhozatot, amit ugyanakkor csak szavakkal lehetett volna igazán, máshoz nem fogható hatással kifejezni. De vajon képes lenne rá?

– Dante! – szólt egy hang hirtelen a háta mögül, mire megfordult:

– Lippo! – kiáltott fel, elvonva tekintetét a freskókról, majd barátja felé futott.

Lippo di Rinuccio Becca volt az a párttársa, aki a lepecsételt levéllel erre a találkozóra hívta. Ő volt az, aki csaknem két éve (bár úgy érezte, már évszázadokkal ezelőtt) titkos küldetésre indult Rómába Lapo Saltarellivel, hogy megbizonyosodjon afelől, a feketék nem kötnek-e titokban megállapodást a pápával, amint mindenki gyanította. És mire jutottak? Hogy ez már több, mint pusztán politikai egyezség: a feketék és Bonifác pápa kapcsolata igazi vérszövetséggé vált, melyet az oda-vissza áramló pénzfolyamok is megerősítettek.

VIII. Bonifácot titokban a firenzei Spini-család bankja támogatta jelentős összegekkel. Ugyanők, akik – micsoda véletlen – Corso Donati feketéinek is hiteleztek. A Spini- és a Bardi-család között fennálló szoros kapcsolatnak köszönhetően pedig ez a háló már egészen a francia király udvaráig is eljutott. A Bardi-családé volt Európa legjelentősebb banktársasága. Már magától a gondolattól felforrt Dantéban a vér. Csupa dörzsölt, végtelenségig gátlástalan üzletember. Ráadásul egyikük, ser Mone dei Bardi, a feketék oszlopos tagja, Beatrice férje. Talán ez fájtnak neki a leginkább. Örülten, reménytelenül

szerette a húsz év körüli lányt. Ser Mone pedig, még ki sem hűlt Beatrice fiatal teteme (ha ugyan nem épp ő ölette meg), feleségül vette Musciatto Franzesi, a megátalkodott pénzember egyik hűgát, azét az emberét, akinek – egyedüli olaszként – még szabad bejárása volt a francia királyi udvarba. Most pedig – nahát – épp Musciatto Franzesi finanszírozta Valois Károly bevonulását Itáliába.

Hogyan lehet így hinni a pápának? Valois Károlynak miért állna érdekében semlegesnek maradni a feketék és a fehérek között, ha egy fekete guelf sógora pénzeli? Épp ezért ment Dante Rómába: hogy meggyőzze VIII. Bonifácot, ha túlságosan elkötelezi magát a franciák és a firenzei feketék mellett, az hosszú távon csak bajjal jár. Figyelmeztetni akarta, hogy legyen résen. De a pápa túlságosan önteltnek bizonyult ahhoz, hogy elfogadja mások tanácsait.

– Mi újság van? Miért akartad, hogy idejőjtek? – kérdezte Lippót, miután megölelték egymást.

– Mert különben csapdába estél volna – válaszolta a barátja.

Rómába két társa kísérte el, a fehér guelfek firenzei követei: Corazza és Maso Minerbetti. De a pápa váratlanul mindkettőjüket hazaküldte Firenzébe, hogy a fehéreket behódolásra készítsék. Őt pedig, Dantét, szinte túszként magánál tartotta.

Dante veszélyt érzett: Bonifác pápa nem a hitetlenekkel, hanem családjá ellenségeivel (például a Colonnákkal vagy Sovana grófnőjével) szemben kereste mindig az alkalmat az összeütközésre. Azt pedig bizonyára tudta, hogy Dante mindig is nagyon büszke és állhatatos ellenfélnek bizonyult, valahányszor a Vatikán firenzei csapatokat követelt. Az, hogy a pápa csak őt tartotta vissza Rómában, arra engedett következtetni, hogy valamiképpen bosszút akar állni rajta.

– Csapdába? – kérdezte nyugtalanul. – Mi történt Firenzében? Ugye nem engedtétek be?

– Kit, a Valois-t? De igen – sóhajtott Lippo. – Lapo Saltarelli és a priorok így döntöttek, aztán...

– Idióták! – kiáltott fel Dante, és haragjában összerándult. – Kitől féltetek? A pápától? Hát mit ér a pápa a firenzeiek pénze és a franciák fegyverei nélkül?

– Itt még nincs vége – folytatta Lippo. – Persze az egész csapda volt. Amint a francia lovagok bevonultak a városba, rögtön elfoglalták a kapukat...

– Corso Donati pedig visszatért a száműzetésből, és megsemmisítette az ellene szóló ítéletet. Ugye? – csikorgatta a fogát dühében Dante.

– Pontosan – sóhajtott fel barátja újra. – Mostanra a feketék magukhoz ragadták a hatalmat, óriási mézszárlásokat rendeznek, a mieink pedig mind elmenekültek. Amikor azt a levelet küldtem, Valois Károly éppen bevonult Firenzébe. Én sosem bíztam a pápában és a franciákban, ezért írtam neked. És igazam is volt, Rómában az életed komoly veszélyben forgott! A pápa meg akarta várni Corso Donati visszatérését, így megbizonyosodott volna afelől, hogy a fehérek kiestek a játékból, aztán pedig veled kénye-kedve szerint elbánt volna!

Dante ekkor elővett a tarisznyájából egy kötelet, rajta csomókkal: ilyet használtak övként a ferencesek és a templomosok, emlékeztetőül tisztasági fogadalmukra. Hogy megfékezzék a párducot...

– Közben – magyarázta – szert tettem erre a kötéltre, mert tudtam, kivel van dolgom. Bejelentettem a pápának, hogy kész vagyok örökfogadalmat tenni: erre aztán egyáltalán nem számított!

Lippo felnevetett:

– Te és az örökfogadalom? Nős ember vagy, és már a firenzei nők fele kapott a szerelmes verseidből!

– Na, azért ne túlozzunk – nevetgélt Dante. Kicsit szégyellte azt a versét, amelyben Firenze legszebb hatvan hölgységét sorolta fel...

– Akkor is, legalább három – szemtelenkedett Lippo –, ebből kettő férjezett asszony, a harmadik pedig egy nálad sokkal fiatalabb szűzlány! Mégis, ki venné be, hogy te örökfogadalmat akarsz tenni?

– Bonifác valamiért mégis bízott bennem. Persze ezt a – természetesen nyilvánosan előadott – kérésemet nem tagadhatta meg, nem bánthatott, legalábbis azonnal nem. Ezzel időt nyertem. De higgy nekem: Rómában az utolsó napokban igazi pokol volt az életem. Borzasztó volt azokban a palotákban járkalni, az ember akkor sem kapott volna egy őszinte mosolyt, ha fizet érte. Csupa erőltetett, szorulásos vicsorgás, „mosolygok, nehogy rájöjjél, hogy rögvest kicsinálnálak, amint módom lenne rá”. Amikor megérkezett a leveled, rögtön küldtem én is egy irományt annak a bíborosnak, akinél laktam, hogy exkuzáljam magam a sietős távozásom miatt. Csípőből kitaláltam egy pár halaszthatatlan családi elfoglaltságot, és még azelőtt elindultam, hogy magyarázkodnom kellett volna.

Dante itt szünetet tartott, nagy levegőt vett:

– És most mi a helyzet? – kérdezte. – Gondolom, most nem érdemes visszatérnem.

– Szerintem sem – felelte Lippo –, ha csak nem úgy megyünk vissza, ahogy ők is tették, mindnyájan együtt... de ahhoz egy másik pápa segítségére lenne szükségünk. – Halványan elmosolyodott: – Egyelőre az biztos, hogy Arezzóban találkozunk a többiekkel: egyesülünk a táborból kivált ghibellinekkal, és megtervezzük a fegyveres visszatérést.

– Megspóroltuk Valois Károlynak azt a lehetetlen vállalkozást, hogy megostromolja Firenzét, aztán pedig mi magunk ostromoljuk meg? Egyetlen lehetőségünk volt: bezárni a franciák előtt a kapukat!

– Tudod, az a gond, hogy a feketék akkora francia haderőt mozgósítanak, amekkorát csak akarnak. Mi nem tudjuk ugyanezt megtenni a németekkel, a császárnak fontosabb dolga is van ennél. Már el is vesztettük a háborút, pedig még el sem kezdtük.

A két barát sötét pillantást váltott.

– Tudsz valamit a családomról? Hogy van a feleségem? Hogy vannak a gyerekeim?

– A feleséged a Donati-család sarja. Még ha csak távoli rokonságban áll is Corsóval, afelől nyugodt lehetsz, hogy haja szála sem fog görbülni. Viszont találkoztam Francescóval, a sógoroddal: megmondtam neki, hogy elviszlek Arezzóba. Ha tényleg eljössz és csatlakozol hozzánk, akkor megígérte, hogy meglátogatnak.

Lippo segített eloltani a fáklyákat, aztán kijöttek a templomból, és útnak indultak Porta Sole felé.

Hiba volt, tudta ezt már régóta.

Az igaz, hogy hitt abban, amit csinál: ebben legalább következetes volt. Egyetlen olyan értéket sem tagadott meg, amiért küzdött. Mindig is az volt a véleménye, hogy a politikának egy államban ugyanúgy kellene működnie, mint az emberben a józan észnek: védenie kell a legalacsonyabb rendű ösztönöktől. És éppen ebben tévedett: úgy tűnt, hogy az emberek már nem képesek a józan eszükre hagyatkozni.

A romlott korszellem a hibás? Vagy mindig is így volt és így is lesz? A föld és a pénz uralkodott az emberen, és nem fordítva. Talán a pápának nincs fontosabb kötelessége annál, mint hogy kiterjessze hatalmát, személyes ellenségeinek üzenjen hadat egész Európa rovására? A császárnak nem lennének nagyobb feladatai annál, mint hogy a Habsburgok érdekszféráját növelje? A firenzei tanács pedig, ha a város virágzása a célja, nem tudta volna módját ejteni, hogy a Bardi- és a Cerchi-család hatalmas jövedelmeit kibékítse egymással?

Valami örült, súlyos betegség szállta meg kortársait. Ez vajon valami tipikusan emberi kórság, mely mindenhol, minden korban elterjed? Európa, Itália és Franciaország túl fogják élni a Habsburgokat, a Capetingeket, miként a pápaság is túléli Bonifácot, Firenze pedig a Cerchi- és a Donati-családot. De a környezetében az emberek mind úgy viselkedtek, mintha ennek épp az ellenkezője lenne az igaz, mintha csak a Habsburgok, a Capetingek, a Caetanik számítának, Európa, Itália és Firenze pedig csupán lényegtelen pótlékok lennének.

Az ember a saját korának fiaként születik, Dante pedig azon törte a fejét, vajon csak most fújnak ilyen bűnterhes szelek, vagy mindig is ilyenek fújtak. Mindenki a pénz uralma alatt állt: mintha egyetlen évvel is meghosszabíthatná egy ember életét az a pénz, amely hét-ezer másíknak is elegendő lenne egy életen át. Miben reménykedett Bonifác pápa, amikor a franciákat hívta segítségül, hogy a feketék juthassanak újra hatalomra? Talán a fekete guelf bankárok pénzében? És ha a franciák – ahogy előbb vagy utóbb számítani lehetett rá – ellenszolgáltatást várnak? Talán a császárság segítségét kérte volna, amellyel évszázadokon át küzdött? És Corso Donati mit hitt? Hogy az őt most még támogató bankárok majd nem nyújtják be egyszer a számlát?

Hát ebben állt Dante tévedése: úgy gondolta, hogy a józan ész egyet jelent a kormányzással, és hogy ez fordítva is igaz. A kormányzat viszont nem volt más, mint az az intézmény, melynek segítségével a leggazdagabbak mindig megtalálták a legelegánsabb módot a gyengék kihasználására. Ők azok, akiket egyetlen éhség űz-hajt: az az átkozott farkas, melyet éppen az imént látott a San Beviniate-templomban (elkerülhetetlenül eszébe jutott a capitoliumi farkas is: abban az udvarban uralkodott, melynek a keresztény szegénységet kellett volna hirdetnie, ehelyett pedig a farizeusok, a képmutatók fejedelme tanyázott ott, mind közül a legkiéhezettebb...).

De ő, minden ellene szótt mesterkedés dacára, mindezt túl fogja élni – ez volt a végzete. Halálhírük a fülébe fog jutni, akármelyik északitáliai udvarban jár is éppen műve írása közben. Története pedig azután kétségbeesett keresés lesz, kutatás egy olyan hely után, ahol megállhat, végre meghalhat, ahol befejezheti élete főművét. VIII. Bonifác éppen két évvel az események után fog meghalni, előbb elszenvedve a francia követ bántalmazását, aki azért jött, hogy saját palotájában tartóztassa le (Franciaország már eleget segített neki, most a fizetségre

került a sor). Corso Donatit hat évvel később azok fogják lemészárolni, akik annak idején támogatták őt. Tizenkét év múlva pedig a francia király hal meg rejtélyes körülmények között (talán gyilkosság áldozataként?). Csak azoknak a bankároknak a bukását nem érte meg, akik ezeket a politikai gazembereket pénzelték. De az is elkerülhetetlenül bekövetkezik majd az 1340-es évek elején, mert bár a történelemnek néha időre van szüksége, a vámot mindig behajtja.

Mi mást tehetett volna most, hogy beléfojtották a véleményét, mint azt, hogy csak azért is kimondja? A falaknak, a szikláknak, öreg gebéjének tudta csak elmondani, de ki tilthatta volna meg neki? Csak egy lúdtollra, egy tollkésre, egy kis tintára és valami papír- vagy pergamen-félére volt szüksége. Ha megírja a történeteket a maguk valójában, lehet, hogy túléljük ellenségeit – akik ma diadaléneket zengenek, azokat talán holnap leszúrja valaki, holnapután pedig már senki nem emlékszik rájuk, mintha soha nem is éltek volna.

„Ez így túlságosan is kényelmes – gondolta –, de az irodalom igenis lehet olyan szörnyűséges, mint Isten ítélete: elítélhet, feloldozhat, felfedheti a valóságot, megőrizheti a világnak a pápák és a királyok bűneit...”

Be kellett számolnia erről a világról, már ez is elegendő volt. Elmesélni Isten üzeneteként, az örökkévalóság szemszögéből. A teljesség mértékével mérve kellett minden lehetséges jellemvonást ábrázolni. Vannak olyan emberek, mint Bonifác pápa, akik nagyoknak képzelik magukat, de egy évszázad sem kell hozzá, egy porszemnél is jelentéktelenebbnek tűnnek majd. Mások, például Szent Ferenc, kiállják a teljesség mércéjének a próbáját. Élnek ezen a világon óriási jellemek, akik úgy fénylenek, mint a hajnali napsugár. Vannak, akik a pusztaságban virágoznak ki, és úgy vonulnak végig a történelmen, mint egy letűnt csillag pora. Mások olyanok, mint a felfújott hólyag: csak kapálóznak és kapálóznak, mégis alig verik fel a vizet.

„Muszáj, hogy be tudjak számolni mindenről – töprengett Dante, fojtott haraggal –, a többit majd elintézi a történelem.”

Perugiában nem álltak meg, hazatérő római zarándokoknak álcázták magukat. Két firenzei fehér guelf szerint a város nem volt biztonságos, ugyanis a perugiaiak kétszáz lovast küldtek kíséretül Valois Károly és Corso Donati feketéinek. A két barát ezután északnak fordult, szembe a Tevere folyásával. Megálltak San Salvatore del Monte Acuto hatalmas ciszterci apátságában, és szállást kértek éjszakára. Másnap kora hajnalban folytatták útjukat Arezzo felé.

A nap nemrég kelt fel, ők pedig a Sansepolcro felé tartó utat taposták, jobbjukon folyt a Tevere, baljukon dombok emelkedtek, amikor egyszer csak nagy porfelhőre lettek figyelmesek a távolban. Fegyveres lovagok voltak, akik éppen őfeléjük közeledtek. A két barát rémülten összenézett, nem tudták, mit tegyenek. Vajon a Firenzéből visszatérő perugiaiak jönnek? Vagy a gubbioi Cante dei Gabrielli emberei, akik szintén Valois Károlyt követték? Mindenesetre egy dologban szinte teljesen biztosak voltak: ellenség közeledik. Elég volt egy összepillantás: arra jutottak, hogy szép csendben letérnek az útról, nehogy feltűnést keltsenek, és felhágnak a tőlük balra emelkedő dombra. A dombtetőt fedő erdőben akartak elrejtőzni, amíg a fegyveresek át nem vonulnak. Lassan haladtak, úgy tűnt, minden a legnagyobb rendben van. Már majdnem elérték az erdő szélét, amikor kiáltást hallottak. Megfordulva látták, hogy egy csapat, a lovakat vágára ösztökélve, éppen feléjük tart. Dante nem tudott hátrafordulni, hogy megnézzé, mit csinál Lippo. Tudta, hogy lovára nem igazán számíthat ilyen helyzetben, ezért az erdőhöz vezető legrövidebb úton vágára készítette. Mikor már bent járt, elhajította tarisznyáját, és maga is utánavetődött, vgyázva, hogy sérülés nélkül földet érjen.

Gyorsan felkelt, felkapta a tarisznyát és a rengeteg belseje felé rohant. Hamarosan meghallotta az őt üldözők kiáltását. Alig tudta megkülönböztetni a paták dobogását erős szívverésétől. Szinte mellette haladtak el, de nyomban el is távolodtak. Lippo valószínűleg úgy döntött, hogy lóháton menekül, és egyszerűbbnek tűnt őt üldözni,

mint a sötét erdőben kutatni. Tarisznyáját vállán átvetve még beljebb ment az erdőbe, a bokrok és ágak egyre sűrűbb összevisszaságába. Az erdő hamarosan olyan éjsötét és áthatolhatatlan lett, mint az ember legrosszabb rémálmaiban. A sűrű növényzetben a tüskés bokrok megszággatták ruháit. Többször majdnem elesett, ahogy megbotlott a kiálló, göcsörtös gyökerekben.

Aztán tényleg elvágódott a száraz levélszőnyegen, és úgy döntött, egy darabig fekvé marad, kivárja, mi fog történni. Már teljes csend volt, az embervadászat valószínűleg befejeződött. Bízott benne, hogy itt egy ideig nyugta lesz. Biztos magukkal vitték a lovat, neki pedig gyalogosan kell Arezzóba eljutnia. Türelem! Most már nem volt miért sietnie. Mégis hova sietne? Azelőtt közéleti ember volt, most már nem az. Férj és apa volt, most pedig nem tud hazatérni a családjához. Költő volt, de ezt a munkát végül is bárhol végezheti: füzete a tarisznyában lapult, ahogy a tollkés, a lúdtoll és a tinta is. Kedve támadt írni, de az erdőben túlságosan gyér volt a fény. Két kezét összefonva a tarkóján felnézett, a levelek pedig egészen betakarták.

Becsukta a szemét, és felsóhajtott. Miért történt ez vele? Mióta hagyta el az igazi útját?

Maga előtt látta Beatricét, szerelmét... már tizenegy éve halott volt. Halálhíre akkor teljesen összetörte. Beatricének sehol nem akadt párja. Gyönyörű, vonzó tekintetű lány volt, angyali teremtmény – épp csak szárnyai nem voltak –, aki egyetlen pillantásával képes volt őt kiemelni a mindennapok gondjából-bajából, eltüntetni az ember szívéből az Isten utáni vágyakozást. Smaragdzöld szemei, komoly arckifejezése, minden kacérságtól mentes viselkedése... lefegyverző, kegyetlen szépség: amikor rátekintett, több alkalommal is úgy érezte, menten elporlad.

Szerelmük csak plátói lehetett: a lány menyasszony volt, ő pedig másnak a vőlegénye. Az ő világukban nem volt helye az ösztönös érzelmeknek. Szüleik intéztek mindent, ők ütötték nyélbe a házasságokat,

ők tárgyaltak a hozományról. Danténak Gemma Donatit kellett feleségül vennie, Beatrice pedig ahhoz a szörnyű bankárhoz ment hozzá... szegény Gemma nem volt csúnya lány, de hát tudvalevő, a felülről ránk kényszerített szerelem nem lobbantja lángra a szívet... Aztán pedig, amikor Beatricével néha-néha összefutottak az utcán, egyetlen pillantásukkal annyi mindent tudtak mondani egymásnak...

De hát ő már tizenegy éve, hogy meghalt. Dante pedig sosem volt olyan szerelmes, mint őbelé. Sokáig keresett hozzá hasonlót, ám egyetlen pillantás sem volt rá ugyanazzal a hatással.

Azóta pedig... Beatrice halála után Dante összezavarodott, sötétben tapogatózva kereste az útját. Hirtelen megérezte teste teljes súlyát, nem volt, mi felemelje. Keveset szeretett, annál többet csábított. Egy fiatal lányt, akinek az apja is lehetett volna, meg még Pietra asszonyt is...

Aztán a kocsmában átmulatott éjszakák a barátokkal, például Foresével, Corso Donati öccsével: tréfákkal, versekkel ugratták egymást. Végül jött a politika és a sok gond. Tüzes beszédeket tartott a városi gyűléseken. Sok ellenséget szerzett magának és rengeteg hibát követett el. Száműzésbe küldte Guidót, gyerekkori barátját, azt a Guido Cavalcantit, akivel már nem értették meg egymást... Sarzanában halt meg végül, maláriában. Remélte, hogy megvédi őt firenzei ellenségei bosszújától. Ehelyett... most büntudat mardosta Dante lelkét.

Milyen jó barátok voltak, ő és Guido! Ők voltak az előőrök az itáliai költészet pusztaságában. Avicenna írásaiból tanulták meg, miképpen rögzül a szerelem a szépség látványából kiindulva az agy emlékezetért felelős részében. Megértették, hogy a szeretett nő képébe is lehetnek szerelmesek, hogy a szerelem lelki tárgya a fizikai valóság utáni vágyakozásra ösztökél, és hogy a szerelem minden érzelem közül a legégetőbb és a legvakmerőbb. Micsoda idők voltak azok, és most micsoda vágyakozást érez utánuk... Guido már halott, kivel lehetne mindazt megbeszélni, ami érdekli?

Kinyitotta a szemét, és meglátta. Már egy ideje figyelhette őt, mozdulatlanul, vad tekintettel bámult rá. Morgott. Egy szörnyűséges, csontsovány, az éhségtől lihegő és nyáladzó szürke nőstényfarkas állt előtte. Dante megremegett, de igyekezett nyugodt maradni. Lassan felegyenesedett: jaj neki, ha a farkas kiszagolja a félelmét. „Én vagyok az ember – nyugtatta magát –, a teremtés koronája.” A vadállat erre mellső lábaira helyezte a súlyt, mintha ugráshoz készülődne. Dante felállt, mereven a farkas szemébe nézett, és rámutatott jobb keze mutatójával, majd lassan, mély hangon szavalni kezdett:

*„...prima hominis facies et pulchro pectore virgo
pube tenus, postrema immani corpore pistrix
delphinum caudas utero commissa luporum...”**

A farkas arckifejezése megváltozott, megrémült ezektől a hatásos, ritmikus soroktól. Ijedten hátrálni kezdett, majd ugrott egyet jobbra, és bemenekült az erdő sűrűjébe.

– Dante!

Valaki torokszakadtából üvöltve kereste őt: Lippo. Elindult a hang irányába.

– Dante, előjöhetsz, leráztuk őket!

Lihegve, az alacsonyabb ágakat széthajtva tört utat magának az erdőn keresztül. De amikor már majdnem a rengeteg szélénél járt, az utolsó fák mögött a szembefényben egy csapat ló körvonalaira lett figyelmes. Ez csapda! Lippót bizonyára elfogták és a torkára szorított késsel arra kényszerítették, hogy az ő nevét kiabálja! Azonnal megfordult, hogy elmeneküljön, de ki tudja honnan, hirtelen két katona termett előtte, megragadták a karját, és kivonszolták az erdőből.

* „Ennek férfi feje s szép szűz lány keblei vannak, / ám derekától jókora cet, mely a tengeri ordas / testével folytatja hasát, míg delfin a farka.” (Szkülla leírása Vergilius *Aeneis*ének III. énekéből. Ford. Lakatos István)

Ráismert a még mindig a lován ülő Lippóra, aki intett neki, hogy nyugodjon meg. Mit jelentsen ez? A két katona elvitte őt egy harmadik elé, aki a főnökük lehetett. Remegve fürkészte a páncél alól kilátszó ruhát, majd megkönnyebbülten felsóhajtott. Vörös mezőben fekete sas: ez bizonyára Ugucione della Faggiuola, ghibellin nemes, Massa Trabaria földesura. Nem volt félnivalójuk: sőt, az is lehet, hogy fegyveres kíséretet kapnak, mely elkíséri őket Arezzóig.

A két gyalogos megállt, uruk parancsára várva. Egyikük Ugucione biccentésére nekiállt átkutatni Dante tarisznyáját. Előszedte belőle a szerzetesi kötelet, és gúnyos pillantást vetett rá. Aztán egy sötét folyadékkal teli üvegcsét talált.

– Mi ez, bor? – kérdezte a fegyveres.

– Nem, tinta – válaszolta. Most még megvetőbb pillantást kapott.

Aztán a katona kiszedte a füzetet, és lapozgatni kezdte. Hangosan szavalt:

*„Életünk útjának feléhez érve
sötét erdőben találtam magam,
mert elvitettem a helyes utat.”**

* Az *Isteni színjáték*ból vett idézetek Nádasdy Ádám fordításából valók. (Magvető Könyvkiadó, 2016.) A közvetlen idézeteket a folyószövegben dőlt betűvel szedték.